TALABANING SHAXSIY SALOHIYATI PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK KATEGORIYA SIFATIDA

Yuldasheva Saodat Mamasaxatovna
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Psixologiya kafedrasi katta o'qituvchisi
syuldasheva996@gmail.com
Orcid-https://orcid.org/0009-0006-9469-9845

Annotatsiya. Bu tadqiqot, talabalarning shaxsiy salohiyati va ularning psixologik-pedagogik kategoriyalari sifatida qanday o'zgarishi va o'zgarishsizliklarni o'rganishga bag'ishlangan. Talabalarning shaxsiy salohiyati, ularning ta'lim jarayonida muvaffaqiyatga erishishida muhim o'rin o'ynaydi. Bu tadqiqotda, talabalarning o'quv jarayonida salohiyatining qanday o'zgarishi, o'quv usullari va ta'lim tizimlari bilan bog'liq o'rganiladi. Psixologik-pedagogik kategoriyalar, talabalarning o'zlashtirish, o'rganish, tahlil qilish va boshqalar bilan muloqotda qanday o'zgarishlarga olib kelishi haqida tushuntirib berish maqsadida o'rganiladi. Bu tadqiqot, talabalarning shaxsiy o'zgarishlari va ularning o'zlarini o'rganish va o'zlashtirish jarayonlarida qanday psixologik-pedagogik kategoriyalarga ega bo'lishlarini tahlil qiladi.

Kalit so'zlar: shaxsiy salohiyat, o'quv jarayoni, rivojlanish, mehnat resurslari, pedagogic-psixologik kategoriyalar.

Аннотация. Данное исследование посвящено изучению личностного потенциала студентов и того, как они изменяются и остаются неизменными как психолого-педагогические категории. Личностный потенциал студентов играет важную роль в их успешности в образовательном процессе. В этом исследовании изучается то, как изменяются способности студентов в процессе обучения в зависимости от методов обучения и образовательных систем. Психолого-педагогические категории изучаются с целью объяснить, как они приводят к изменениям в обучении, обучении, анализе и общении учащихся с другими людьми. В данном исследовании анализируются личностные изменения студентов и какие психолого-педагогические категории у них возникают в процессе обучения и совершенствования себя.

Ключевые слова: личностный потенциал, образовательный процесс, развитие, трудовые ресурсы, педагогико-психологические категории.

Abstract. This study is dedicated to the study of the personal potential of students and how they change and remain unchanged as psychological-pedagogical categories. The personal potential of students plays an important role in their success in the educational process. In this research, how students' capacity changes during the learning process is studied in relation to teaching methods and educational systems. Psychological-pedagogical categories are studied in order to explain how they lead to changes in students' learning, learning, analysis, and communication with others. This study analyzes the personal changes of students and what psychological-pedagogical categories they have in the process of learning and mastering themselves.

Key words: personal potential, educational process, development, labor resources, pedagogical-psychological categories.

Zamonaviy psixologiya va pedagogikaning rivojlanayotgan tendentsiyalaridan biri shaxsiy, hayotiy, mehnat resurslari va inson salohiyatiga bo‘lgan qiziqish bo‘ldi. Resurs (fr.geesoigse dan - yordamchi vosita) deganda, kerak bo‘lganda foydalanish mumkin bo‘lgan qadriyatlar, zaxiralar, imkoniyatlar to‘plami tushuniladi. Psixologiyada “aqliy resurs”, “shaxsiy resurs”, “moslashish resursi” atamalari insonning biogenetik, intellektual, xarakterologik, irodaviy xususiyatlarining keng doirasini ifodalash uchun ishlatiladi.Kasbiy ta’lim bosqichida talabalarning kasbiy mahoratini shakllantirishni o‘rganib, uni talqin qilishda turli yondashuvlar asosida, “talabalarning kasbiy mahorati” muammosiga o‘z munosabatimizni aniqlab, potentsialning muhim xususiyatlarini tahlil qilib, biz quyidagi bosqichga o‘tamiz: “shaxsiy salohiyat”, ya’ni shaxsga tegishli potentsial tushunchasini tizimli ko‘rib chiqish.

Shaxs - bu o‘ziga xos individuallikdagi shaxsning butun psixologik va ijtimoiy faoliyatini qamrab oluvchi qobiliyatli tushuncha. Insonning o‘ziga xosligi genetik moyillik bilan bog‘liq bo‘lib, ranglar o‘zining o‘ziga xosligi bilan ham temperament, xarakter va shaxsiyatning eng yuqori darajalari. Individual-shaxsiy xususiyatlarning shakllanishi ma’lum bir shaxsning o‘zi va uning atrofidagi dunyo haqidagi ma’lumotlarni hissiy, motivatsion, kognitiv va kommunikativ xususiyatlardan iborat bo‘lgan o‘ziga xos individual uslubi orqali tushunish jarayonida sodir bo‘ladi.Shaxsning tabiati haqida ilmiy munozaralarga bormasdan, biz faqat ushbu bobda o‘rganish mavzuimiz uchun asosiy bo‘lgan yondashuvlarga - shaxsiy salohiyatga e'tibor qaratamiz.Rus psixologiyasida odam ochiq, maqsadli, dinamik tizim ko‘p o‘lchovlilik va ierarxiya bilan tavsiflanadi. Masalan, B, F, Lomov 3 ta asosiy funksional quyi tizimni aniqlaydi; kognitiv, bu kognitiv jarayonlarni o‘z ichiga oladi: idrok, xotira, fikrlash, tasavvur; tartibga solish, shu jumladan hissiy-irodaviy jarayonlar va sub'ektning faoliyatini o‘z-o‘zini tartibga solish, o‘zini o‘zi boshqarish, boshqa odamlarning xatti-harakatlariga ta’sir qilish qobiliyatini ta’minlash; boshqa odamlar bilan muloqotda va o‘zaro munosabatda amalga oshiriladigan kommunikativ (Lomov B.F.). Bu olimning fikricha, insonning salohiyati uning qobiliyatlari, bilim, malaka va qobiliyatlar tizimi bilan ifodalanadi. Biz olimning ushbu pozitsiyasini baham ko‘ramiz, ularni asoslaymiz nazariy yondashuv shaxsiy salohiyat modeliga. B.F.ning bu qarashlari. Lomov o‘z tadqiqotchilarining ishlarida muvaffaqiyatli ishlab chiqilgan - V.A. Barabanshchikova, D.N. Zavalishina, V.A. Ponomarenko va boshqalar.

Talabaning shaxsiy salohiyati asosida kasbiy mahoratini shakllantirishga pedagogik yondashuv K.K.ning shaxs tuzilishi haqidagi nazariy qarashlariga asoslanib, ishonchli bo‘ladi. Platonov. Shaxsni strukturaviy yaxlitlik sifatida tavsiflovchi bu olim shaxs tuzilmalarining ierarxiyasini quyidagicha belgilab berdi: mavjud munosabatlar tizimi (tadqiqotchining fikricha, shaxsning birinchi va asosiy komponenti) tufayli ijtimoiy yo‘naltirilganlik; ikkinchi komponent - bilim, ko‘nikma, malakalar; uchinchisi - psixik jarayonlarning xususiyati sifatida shaxsning mulki bo‘lib, u to‘rtinchi tarkibiy birlikni biologik jihatdan aniqlangan temperament, yosh va jins xususiyatlari deb hisobladi. Shunday qilib, KJK Platonov biologik asosni ikkinchi darajali deb tan oladi, shu bilan birga tug‘ma xususiyatlarning ahamiyatini e'tirof etadi va ijtimoiy muhitda shakllangan shaxs xususiyatlari tizimi birlamchi hisoblanadi. Ushbu nazariy g‘oyani ishlab chiqayotib, biz asosiy potentsiallar asosida ijtimoiy muhitda professionallikni shakllantirishga yordam beradigan shaxsiy xususiyatlarni rivojlantirish mumkinligini taxmin qilishimiz mumkin.

Shaxsiy potentsialni o‘rganishning diagnostik usullariga biz shaxsning tuzilishi haqidagi nazariy pozitsiyalarga asoslangan o‘z-o‘zini baholash tartibini, uning muhim tarkibiy qismi sifatida o‘z-o‘zini baholashni o‘z ichiga olamiz (Drujinin VP, Lomov BF, Maralov VG,

Stepanova JLA.) - Biz o‘z-o‘zini baholash so‘rovnomalaridan iborat bo‘lgan talabaning kasbiy mahoratini shakllantirishga yordam beradigan shaxsiy fazilatlarini o‘z-o‘zini baholashning aks ettiruvchi usulini ishlab chiqdilar. Metodika tadqiqot vazifalarini amalga oshirishga bo‘ysunadigan izchil rejalashtirilgan pedagogik protseduralar orqali mujassamlangan: talabalarni kerakli metodik vositalar bilan ta’minlash, o‘z-o‘zini diagnostika qilish ko‘nikmalarini o‘rgatish, reflektiv ko‘nikmalar,

U talabalarning salohiyatini o‘rganish uchun tavsiya etilgan test protseduralarini o‘z ichiga oladi; shaxsiy potentsialni rivojlantirish uchun qobiliyat va ko‘nikmalarni baholash uchun so‘rovnoma; ularning shaxsiy mulki va tegishli shaxslarning qiyosiy bahosiga ko‘ra; hozirgi holatda o‘zini namoyon qiladigan va shaxsning salohiyatida mavjud bo‘lgan shaxsiy xususiyatlarni baholashga ko‘ra; talabaning o‘quv va kasbiy vazifalar va topshiriqlarni echishdagi muvaffaqiyat-qobiliyatsizligini o‘z-o‘zini baholashi, talabaning rolli biznes o‘yinidagi ishtirokini o‘z-o‘zini baholashi (ushbu uslub Ilovada keltirilgan). Shaxsiy potentsialni rivojlantirish orqali talabalarning kasbiy mahoratini o‘rganish usullarini ishlab chiqishda quyidagi qoidalar boshlang‘ich nuqta bo‘ldi: talabalar o‘zlarining potentsial shaxsiy xususiyatlarini aniqlay olishlari uchun ular ularni yangilashlari, ta’lim va kasbiy faoliyat bilan muvaffaqiyatli kurashishni o‘rganishlari kerak. faoliyatni amalga oshirish va ularning natijalarini yaxshilash; diagnostika natijalari pedagogik jarayon ishtirokchilari uchun shaxsiy ahamiyatga ega bo‘lishi kerak; pedagogik diagnostika talabaning shaxsiy salohiyati va uni ochish uchun qulay shart-sharoitlar haqida kengroq tasavvur berishi kerak; o‘qituvchilar talabalarning psixologik-pedagogik diagnostika usullarini o‘zlashtirishlari, shaxsiy imkoniyatlarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan bo‘lishlari, shuningdek, pedagogik faoliyatda yuqori kasbiy mahoratga erishishga hissa qo‘shadigan ularning salohiyatini rivojlantirishlari kerak; pedagogik diagnostika tashkilotchilari olingan natijalarni pedagogik jarayon ishtirokchilariga tushuntirishlari va talabaning kasbiy mahoratini shakllantirishning asosiy pedagogik g‘oyasini bilishlari kerak.

Tashxis qo‘yish jarayonini o‘tkazishdan oldin talabalarning kasbiy rivojlanishida shaxsiy potentsial rolini qanday tushunishlarini aniqlash, shundan keyingina ayrim shaxsiy imkoniyatlarni baholash usullarini o‘rgatish muhim edi.Buning uchun suhbatlar, suhbatlar, ochiq so‘rovlar va reytinglar o‘tkazildi. ishlatilgan. U tashqi ekspertlar: o‘qituvchilar va kursdoshlar tomonidan tahlil qilindi. Bu usul yuqori rivojlanish salohiyatiga ega bo‘lib, talabalar va o‘qituvchilarni shaxsiy salohiyatning o‘rni, uni rivojlantirish va ishlatish haqida o‘ylashga undaydi.

Biz tanlagan yondashuv va unga muvofiq ishlab chiqilgan usullar talabalar va o‘qituvchilarga ma’lum pedagogik sharoitlarda rivojlanishi mumkin bo‘lgan shaxsiy potentsiallarning muhimligini anglash va kasbiy mahoratni shakllantirishga yordam berdi.

Nazariy va natijalarini tahlil qilish usullari eksperimental tadqiqotlar Talabaning shaxsiy salohiyatini ro‘yobga chiqarish to‘g‘risida ushbu tadqiqotda etakchi o‘rinni egalladi. Umumiy nazariy: adabiyotlar tahlili, kontseptual va terminologik tizim, gipoteza qurish, prognozlash, modellashtirish - tadqiqot ishining dastlabki bosqichida foydalanilgan. Tadqiqotda pedagogik menejmentning nazariy qoidalariga asoslanib, talabaning kasbiy mahoratini shakllantirishning pedagogik shartlarini belgilab beruvchi shaxsiy salohiyatni amalga oshirish modeli taklif etiladi. Empirik usullar: kuzatish, suhbat, pedagogik tajribani o‘rganish va umumlashtirish eksperimental ishlarning asosi bo‘lib, unda sotsiologik usullar ham qo‘llaniladi (anketalar, suhbatlar, ekspert so‘rovlari); ijtimoiy-psixologik (sinov); pedagogik (o‘yin holatiga kiritish, professionallikni

shakllantirish metodikasi); matematik (reyting, korrelyatsiya); tavsiflovchi (ishtirokchining kuzatishi, dialogik suhbat, Boshqaning ichki dunyosini talqin qilish, tavsiflovchi o‘ziga xos xususiyatlar, o‘z-o‘zidan hisobot). Ushbu tadqiqot usullari yaxlit psixologik tashxisni ta’minladi.

Adabiyotlar ro‘yxati.

1. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo’lishi kerak //https://president.uz/oz/lists/view/187
3. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Kichik yoshdagi bolalarni tarbiyalash va ta’lim berish bo’yicha ikkinchi Butunjahon konferensiyasi ochilish marosimidagi nutqi // https://president.uz/oz/lists/view/5696
5.Muxtarovna b. d. et al. oilada yoshlarning kasbiy ijtimoiylashuvini ta’minlashda o’zbek xalq ijodiyoti //integration of science, education and practice. november 2022 issn: 2181-3558 journal of integrated education and research scientific-methodical journal. – 2021. – т. 2. – №. 5. – с. 25-33.
6.Бегматова Д. М. Некоторые особенности обучения профессии: на основе семейного образования в узбекской семье //Молодой ученый. – 2011. – №. 5-2. – с. 127-129.
7. Muhammadievich G. O. Methods Of Using National Ideas And Values In The Struggle Against Spiritual Threat In Society //Journal of Positive School Psychology. – 2022. – Т. 6. – №. 2s. – С. 326-332.
10.Махмудова М Инсоннинг келажагини белгилашда касб танлашнинг аҳамияти //инноватsiи в педагогике и психологии. – 2020. – №. si-2№ 4.
11.Махмудова М. Воспитание общественной активности у младших школьников. – 1994.
12. Yuldasheva s. m. the role of psychological training in human development in the development of communication qualities //central asian research journal for interdisciplinary studies (carjis). – 2022. – т. 2. – №. 1. – с. 350-353.
13.Yuldasheva s. m. the role of spiritual and moral education in personal development //integration of science, education and practice. scientific-methodical journal. – 2021. – т. 2. – №. 6. – с. 39-44.